

РОЛЬ ВЕРБАЛЬНОГО ОБРАЗУ КОЛЕКЦІЇ НЕЦКЕ В КОНСТРУЮВАННІ НАРАТИВУ В ПОВІСТІ ЕДМУНДА ДЕ ВААЛЯ «ЗАЄЦЬ ІЗ БУРШТИНОВИМИ ОЧИМА»

Розвідку присвячено аналізу ролі вербального образу колекції японських ску-льптурок нецке в конструюванні наративу в біографічній повісті Едмунда де Вааля «Заєць із бурштиновими очима». З'ясовано, що вербальні образи нецке залучені до формування такої особливості наративу повісті як флуктуація визначеності й невизначеності завдяки тому, що ці образи фігурують як в описах фактів, так і в переліках гіпотетичних альтернатив розвитку подій. При цьому притаманні вербальним образам нецке деталізація опису і невичерпаність (неповнота) переліку корелюють із визначеністю і невизначеністю у наративі повісті й надають наративу рис достовірності й водночас певної незавершеності.

Ключові слова: наратив, розповідь, нецке, визначеність, невизначеність, деталізованість, невичерпаність.

The paper focuses on the role of the verbal image of the collection of Japanese netsuke in Edmund de Waal's biographical novel *The Hare with Amber Eyes*. It is argued that the verbal images of netsuke contribute to creating the fluctuation of certainty and uncertainty as the narrative specific feature since these images appear both in statements of facts and in lists of hypothetical alternatives of how events might develop. Besides, detailed description of netsuke correlates with narrative certainty and their inexhaustive representation (manifested via incomplete listings of netsuke) correlates with narrative uncertainty thus making the narrative both credible and open.

Keywords: narrative, third-person narration, netsuke, certainty, uncertainty, detail, inexhaustiveness.

Повість британського художника-кераміста і письменника Едмунда де Вааля «Заєць із бурштиновими очима» [3], за визначенням автора, — біографія колекції і біографія сім'ї [Waal, no date]. Колекція складається з 264 японських нецке [3, с. 10; 4] — маленьких різьблених фігурок, які традиційно використовувались як застібки, що утримували шнур, за допомогою якого до поясу кімоно підвішували невеликі предмети, такі як

гаманці або тютюнові кисети [2, с. 83]. Сім'я — це кілька поколінь пращурів де Вааля, які володіли цією колекцією [4]. Дія повісті охоплює 140 років, і саме колекція нецке, за задумом автора, є тією «спільною ниткою», яка зв'язує в єдине ціле історії, розказані в книзі [4].

Цю структурну особливість повісті як її характерну рису відмічає у своєму аналізі тексту Е. Кіліан, вказуючи, що колекція нецке відіграє ключову роль в упорядкуванні й узгодженні різних наративних ліній [2, с. 64]. Ці наративні лінії є історіями трьох власників колекції [4]. У максимально стислому вигляді ці історії представлені у передмові повісті, наприклад: *“I know that these **netsuke** were brought in Paris in the 1870s by a cousin of my great-grandfather called Charles Ephrussi. I know that he gave them as a wedding-present to my great-grandfather Viktor von Ephrussi in Vienna at the turn of the century. <...> And I know that they came with Iggy to Tokyo, of course, and were part of his life with Jiro”* [3, с. 13]. У наведеному фрагменті згадуються три основні особи, чії історії будуть досить детально розказані в книзі: Чарльза Ефруссі, Віктора фон Ефруссі та Ігнаца (Іггі) Ефруссі, і події (дії), завдяки яким ці особи (ключові персонажі розповіді) ставали власниками колекції нецке. Окрім того, де Вааль оповідає історію своїх пошуків інформації з метою реконструкції життєвих історій Чарльза, Віктора та Ігнаца, наприклад: *“One sunny April day I set out to find Charles. <...> Number 81 rue de Monceau, the Hôtel Ephrussi, where my **netsuke** start their journey, is near the top of the hill”* [3, с. 21]. Процитований вище фрагмент описує приїзд оповідача до Парижа як початок його дослідницьких зусиль. При цьому характерно, що оповідач має у фокусі уваги саме нецке й ідентифікує себе як теперішнього власника колекції японських скульптурок. Таким чином, розгортання наративу в повісті пов'язано з флуктуацією розповіді й оповіді, при цьому розповідач й оповідач — це одна і та сама особа, що зосереджується на історії інших чи на власній історії тією мірою, якою ці історії пов'язані з нецке.

До того ж, самі нецке характеризуються в повісті як «історії», наприклад: *“<...> the **netsuke** are small, quick, ivory stories”* [3, с. 174]. У своєму дослідженні Ш. Дайя наголошує, що нецке в цьому тексті — не просто предмети, які «йдуть у комплекті» з історіями, натомість вони є наративами [1, с. 124].

Як бачимо із здійсненого вище короткого огляду, вагома роль вербального образу колекції нецке для конструювання наративу/ наративів у повісті де Вааля «Заєць із бурштиновими очима» не залишилася поза аналітичною увагою дослідників. Водночас, наведені вище спостереження не вичерпують усіх особливостей ролі вербального образу нецке в конструюванні наративу в повісті Едмунда де Вааля «Заєць із бурштиновими очима». Однією зі специфічних рис наративу в цьому тексті є поєднання в ньому визначеності і невизначеності, достеменних фактів і припущень. Метою розвідки є з'ясувати, як вербальні образи нецке залучені до створення динаміки визначеності — невизначеності.

Визначеність у наративі пов'язана насамперед із повідомленням фактів. Факти подаються в повісті як твердження про достеменно відомі події. Наприклад, у наведеному нижче фрагменті чітко й недвозначно повідомляється, що Чарльз Ефруссі придбав 264 нецке: *“And so Charles buys the netsuke. He buys 264”* [3, с. 62]. Також визначеність пов'язана з висловленням мотивованої думки розповідача. Наприклад, у наступному уривку йдеться про ймовірний, на думку розповідача, вплив нецке на стиль життя Чарльза Ефруссі: *“These netsuke add something very particular to Charles’s way of living, I think. They are the first things that have any connection to everyday life, even an exotic everyday life”* [3, с. 66].

Невизначеність у наративі виявляється як гіпотетична альтернативність, котра представлена у формі запитань, кожне з яких є певним імовірним припущенням — варіантом розвитку подій, наприклад: *“Had Sichel recently put them [netsuke] out in a cabinet to tempt his rich collector, or did Charles unwrap them one by one, finding my favourite tiger turning in surprise on a branch of bamboo, carved in ivory at the end of the eighteenth century in Osaka; or the rats looking up as they are caught on the husk of a dried-out fish?”* [3, с. 63]. У наведеному фрагменті запитання представляють два альтернативні способи придбання колекції Чарльзом Ефруссі: як уже сформованої цілісності або як окремих об'єктів.

Такі флукутації між визначеністю і невизначеністю стосуються в повісті і розповідей про інших ключових персонажів. Наприклад, коли нецке переходять у власність Віктора фон Ефруссі, ця подія повідомляється як факт, пов'язаний з іншими фактами (*“When the netsuke arrived*

at the Palais, the house was almost thirty years old, built around the same time as the Hôtel Ephrussi in the rue de Monceau” [3, с. 121]) і як ряд альтернатив розгортання подальших подій (*“Should these ivories go into the salon? Viktor’s study isn’t quite big enough. Or the library? He vetoes his library. In the corner of the dining-room next to the Boulle sideboards?”* [3, с. 138]).

При цьому деякі невизначеності так і залишаються у повісті невизначеними, наприклад, наведені вище альтернативні варіанти того, яким чином Чарльз Ефруссі придбав колекцію нецке, так і залишаються однаково можливими, жодна з альтернатив не отримує підкріплення в тексті. Більше того, розповідь пропонує гіпотетичні варіанти того, чи робив покупку Чарльз самостійно чи в компанії своєї коханки, наприклад: *“Did he [Charles] just happen to be there at Sichel’s with Louise <...>? // Or was Louise elsewhere?”* [3, с. 64].

Інші наративні невизначеності розв’язуються. Так, наприклад, у повісті зрештою повідомляється, де саме в домі Віктора фон Ефруссі були розміщені нецке — у кімнаті його дружини Еммі: *“Emmy has put the vitrine in her dressing-room, with its mirrored back and all 264 netsuke from cousin Charles”* [3, с. 157].

У своїй сукупності флукутації між визначеністю і невизначеністю в наративі повісті де Ваала «Заєць із бурштиновими очима» створюють особливе поєднання між історичною достовірністю і художнім вимислом.

Дуальність визначеності — невизначеності в наративі корелює з дуальністю вербального образу нецке, які, з одного боку, описуються дуже детально, а з другого боку — невичерпно (неповно). Наприклад, наведене вище повідомлення про те, що Чарльз Ефруссі придбав 264 нецке, супроводжується переліком із двадцяти п’яти конкретних нецке [3, с. 62–63], серед яких: *“A fox with inlaid eyes, in wood // A curled snake on a lotus leaf, in ivory”* [3, с. 62]. Однак цей перелік не включає решту скульптурок, які позначені досить узагальнено як «не більше 200 штук»: *“And over 200 more <...>”* [3, с. 63]. У контексті розповіді про дружину Віктора фон Ефруссі Еммі у повісті чітко вказується, що нецке репрезентують певні типи японських характерів (*“Many of the netsuke are Japanese feuilletons in themselves. They depict the kind of Japanese characters written about in lyrical laments by visitors to Japan”*

[3, с. 175]) і наводиться опис кількох типів (“*In the vitrine in Emmy’s dressing-room are **the barrel-maker** framed by the arc of his half-finished barrel; **the street-wrestler** in a sweaty, tumbling embrace of dark chestnut wood <...>*” [3, с. 175]). Однак текст не вказує, що цей перелік є вичерпним. Аналогічно, коли у повісті повідомляється, що Іггі Ефруссі як наступний у родині власник колекції перевозить її до Японії (“*Not **only are the 264 netsuke back in Japan**, but they are back on show in a salon. They are **placed by Iggie** on three long shelves*” [3, с. 305]), лише окремі нецке із 264 згадуються детально, наприклад: “*They [netsuke] are surprisingly **accurate renditions of the food you eat: clams, octopus, peaches, persimmon, bamboo shoots***” [3, с. 305].

Якщо деталізованість вербальних образів нецке сприяє утвердженню достовірності наративу, то невичерпаність репрезентації нецке, яка проявляється в неповному їх переліку, робить наратив певною мірою незавершеним.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що вербальні образи нецке залучені до створення динаміки визначеності — невизначеності наративу повісті Едмунда де Вааля «Заєць із бурштиновими очима» завдяки тому, що вони фігурують як у повідомленнях фактів, так і в описах гіпотетичних альтернатив розвитку подій. При цьому деталізованість і невичерпаність вербальних образів нецке надає наративу повісті таких рис як достовірність і певна незавершеність.

Література

1. Daya S. Words and worlds: textual representation and new materialism. *Cultural Geographies*. 2019. Volume 26. Issue 3. pp. 361–377.
2. Kilian E. Migrating Objects and Wanderers between Worlds: Cosmopolitan Selves in Edmund de Waal’s *The Hare with Amber Eyes*. *The European journal of life writing*. 2021. Volume 10. pp. 61–87.
3. Waal de E. *The Hare with Amber Eyes: A Hidden Inheritance*. London: Vintage Books, 2011. 356 p.
4. Waal de E. Writing a very personal book. no date.
<https://www.edmunddewaal.com/writing/the-hare-with-amber-eyes/about>